

Eduskunnan talousvaliokunta

HE 98/2022 vp

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle avoimuusrekisterilaksi

AVOIMUUSREKISTERISÄÄNTELY ON YKSI TAE LAADUKKAASEEN LAINVALMISTELUUN

- Finansiála ry kannattaa lobbauksen avoimuusrekisterin perustamista. Soveltamisalaksi on otettava eduskunta ja ministeriöt, koska lain tavoitteena on lainsäädännöllisen jalanjäljen avaaminen.
- Vaikuttamistoiminnan määrittely, eli vaikuttaminen talousarvioon, määrärahojen käyttöön sekä säädöshankkeiden ja politiikkaohjelmien sisältöön on sisällytettävä lain 6 §:ään Rekisterin tiedot.
- Vaikuttamistoiminnan taloudelliset resurssit olisi perusteltua ilmoittaa arviopohjaisesti sopivassa suuruusluokassa kuten mietinnössä alun perin ehdotettiin.
- Eri sidosryhmistä koostuva neuvottelukunta on tarpeen jo vuoden 2023 alusta lukien, jotta se pystyy antamaan asiantuntija-apua Valtiontalouden tarkastusvirastolle rekisterin rakentamisessa ja sen käytön ohjeistuksessa. Eettiset edunvalvonnan ohjeet on luotava myös ennen kuin rekisteri on käytössä.
- Verkkopohjaisesta rekisteristä on tehtävä hallinnollisesti kevyt ja selkeä. Käyttäjäturvallisuus varmistetaan, kun neuvottelukunta tekee yhteistyötä VTV:n kanssa käytännön ratkaisuissa rekisterin testaus ja käyttöönottoaiheissa

1 Laadukas lainvalmistelu turvataan laajalla osallistamisella ja kuulemisella

Finansiála ry (FA) kannattaa avoimuuden lisäämistä lakien valmisteluun, lobbaukseen ja poliittiseen päätöksentekoon. Laadukkaassa lainvalmistelussa on ehdottoman tärkeätä tunnistaa vaikutukset niihin ihmisiin ja toimialoihin, joihin säädös kohdistuu. Tämä taataan niin, että eri ihmisryhmiä ja toimialoja koskevan lainsäädännön valmisteluun otetaan mukaan asiaan vihkiytyneitä asiantuntijoita ja intressitahoja. Säädösten vaikutusarviointeja on myös lisättävä ja vaikutuksia arvioitava läpinäkyvässä prosessissa valmistelun aikana. Lobbauksen avoimuusrekisterisääntely on yksi tae laadukkaaseen lainvalmisteluun.

FA on omassa vaikuttamistyössään sitoutunut avoimuuteen. Kyse on eri sidos- ja edunvalvontaryhmien vaikuttamistyön arkipäiväistämisestä. Olemme jo ennen lakisäätöistä avoimuusrekisterin käyttöönottoa avannut omaa vuosittaista

vaikuttamistyötään verkkosivuillamme. Olemme julkistaneet vuodesta 2020 alkaen keitä poliittisia päättäjiä, eli kansanedustajia, ministereitä ja ministereiden valtioshteereitä sekä EU-parlamentaarikkoja ja komission virkamiehiä, olemme lobanneet tärkeimmissä ajankohtaisissa edunvalvontateemoissamme.

2. Sääntelyn ei pidä luoda uusia raja-aitoja julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välille

Lakiesitys on tarkentunut pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen vaikuttamisen ja siihen liittyvän elinkeinona harjoitettavan neuvonnan sääntelyyn. Kannatamme, että rekisteröintivelvollisuuteen säädetään myös poikkeuksia ns. pienimuotoiseen vaikuttamistoimintaan. Esimerkiksi kansanedustajat tekevät erilaisia yritys- ja järjestövierailuja vaalipirissään.

Avoimuusrekisterin keskeisin tavoite on lainsäädännöllisen jalanjäljen avaaminen. Tämän takia pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen vaikuttamistoiminta on tärkeä määritellä tarkasti. Lausuntokierroksen jälkeen se on selkeämmin määritelty kuin mietinnössä. Lakiesityksen perustelujen mukaan vaikuttamista on esimerkiksi talousarvioon, määrärahojen käyttöön sekä säädöshankkeiden ja politiikkaohjelmien sisältöön vaikuttaminen. Tämä on sisällytettävä myös lain 6 §:ään Rekisterin tiedot.

Demokratiamme vahvuus on laaja-alainen yhteiskunnallinen vuorovaikutus. Sääntelyn ei pidä luoda uusia raja-aitoja yhteistyölle eri intressitahojen sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välille. Toimintailmoitukseen kirjattavien yhteydenottojen teema on kirjattava aihepähtoisesti eikä sitä pidä ulottaa vapaamuotoisiin keskusteluihin.

3. Taloudelliset resurssit arviopohjaisesti – vaikuttamistoiminnan resursseja hankalaa erottaa muusta toiminnasta

Lobbauksen nykytilaa kartoittaneen tutkimuksen mukaan lobbausta harjoittavilla toimijoilla on hankaluuksia erottaa vaikuttamistoimintaan käytettyjä resursseja muun toiminnan resursseista. Esimerkiksi useissa järjestöissä samojen henkilöiden tehtäviin kuuluu sekä vaikuttamistyötä että sellaista työtä, joka ei liity lobbaamiseen. Useiden lainsäädäntöhankkeiden valmistelukaari voi olla myös vuosikausia kestävä. Tämän takia on mahdotonta, että rekisteriin ilmoitettaisiin taloudellisia tietoja sellaisella tarkkuudella, joka esimerkiksi edellyttäisi laajaa talousseurantaa tai tiliöintejä ilmoitusvelvollisilta. Tällainen lisäisi kohtuuttomasti hallinnollista taakkaa.

Pidämme perusteltuna ratkaisuna, että vaikuttamistoimintaan käytetyistä henkilö- ja rahallisista resursseista ilmoitetaan suurusluokittaisen arvio edelliseltä vuodelta, koska yksityiskohtaisten resurssien kohdentaminen ja määrittäminen olisi pitkäkestoisessa vaikuttamistyössä vaikeaa.

Esitämme, että taloudellisten tietojen osalta palataan mietinnössä esitettyyn menettelyyn, eli taloudellisten resurssien ilmoittamiseen arviopohjaisesti sopivassa suuruusluokassa (esim. ei palkattua henkilökuntaa vaikuttamistoiminnassa, alle 1 henkilötyövuosi, 1–10 henkilötyövuotta jne. tai alle 10 000 euroa/vuodessa, 10 000–50 000 euroa vuodessa, 50 000–150 000 euroa jne.). Katsomme, että tämä antaa riittävän tarkan yleiskuvan vaikuttamistoiminnan resursseista kuormittamatta ilmoitusvelvollisia tarpeettoman paljon. Vastaavanlainen menettely on käytössä myös EU:n avoimuusrekisterissä.

VTV:n tarkemmassa ohjeistuksessa on pidettävä huolta, että mitään resursseja ei jouduta ilmoittamaan kahteen kertaan esimerkiksi kahden eri organisaation toimesta. Mikäli yritys tai järjestö kuuluu johonkin edunvalvontayhteisöön, sille maksettua jäsenmaksua ei ole perusteltua kirjata. Perusilmoitukseen on tietenkin tärkeä merkitä kaikki jäsenyydet Suomessa toimivissa edunvalvontayhteisöissä.

4. Neuvottelukunnalla mahdollisuus tarjota asiantuntija-apua VTV:lle

Kannatamme, että Valtiontalouden tarkastusvirasto asettaa eri sidosryhmistä koostuvan neuvottelukunnan viralliseksi yhteistyöelimeksi, joka seuraa rekisterin toimeenpanoa ja voi tehdä aloitteita toiminnan kehittämiseksi. Pidämme tärkeänä, että neuvottelukunta aloittaa toimintansa jo vuoden 2023 alussa, jolloin se voi tarjota VTV:lle asiantuntija-apua. Neuvottelukunnan tehtävänä on laatia hyvän edunvalvontavan ohjeistukset, jotka pitää olla valmiina, kun rekisteri otetaan käyttöön vuoden 2024 alussa.

Rekisterin sujuva käyttöönotto edellyttää, että VTV tarjoaa neuvontaa ja opastusta ilmoitusvelvollisille. Tätä varten on varmistettava riittävät resurssit virastolle. Kyseessä on myös uusi sääntely, joten viisasta on lähteä liikkeelle maltillisella soveltamisalalla ja jättää mahdollisuuksia kehitys- ja muutostarpeille. Tämä on myös valvovan viranomaisen kannalta perusteltua, koska on kyse uudesta tehtävästä.

5. Verkkopohjaisesta rekisteristä hallinnollisesti kevyt ja selkeä ilmoitusvelvollisille

FA kannattaa, että verkkopohjainen avoimuusrekisteri on julkinen ja sen käyttö on maksutonta. Sen pitää olla ilmoitusvelvolliselle hallinnollisesti kevyt ja erittäin käyttäjäystävällinen. On tärkeää, että rekisteri-ilmoituksen tehneen ei tarvitse jäädä odottamaan rekisteriviranomaisen hyväksyntää, kun kyseessä on ilmoitusmenettely.

Rekisterin lähtökohtana on oltava datan viennin vaivattomuus ja rajapintojen rakenteelliset ratkaisut. Neuvottelukunnan on tärkeä tehdä yhteistyötä VTV:n kanssa käytännön ratkaisuissa rekisterin testaus ja käyttöönottovaiheissa. Raportoitavat tiedot on pystyttävä viemään mahdollisimman yksinkertaisesti rajapintoja

6.10.2022

Yli-Huttula Tuomo

hyödyntäen rekisteriin. Olennaista on, että tekniselle täytäntöönpanolle on varattava riittävästi aikaa.

Kannatamme, että viranomaisten asettamiin työryhmiin osallistuminen ja kuulemiset raportoidaan viranomaisten toimesta, eikä niitä siten ole sisällytetty lobbaajilta edellytettävään vaikuttamistoiminnan raportointiin. Pidämme tärkeänä, että työryhmien jäsenyyksiin ja kuulemisiin liittyvät tiedot tuodaan avoimuusrekisteriin linkin kautta. Näin on tärkeä tehdä myös eduskunnan valiokuntakuulemisen osalta. Tämä edellyttää tietojen kirjaamisen yhdenmukaisuutta ja saatavuuden parantamista.

FINANSSIALA RY

Tuomo Yli-Huttula

Johtaja, Vaikuttaminen